

Olympijské hnutie, šport a životné prostredie

Ludstvo si až koncom minulého storočia začalo uvedomovať, aké krehké a zraniteľné je životné prostredie. Nikdy predtým sa svojou budúcnosťou tak intenzívne nezaoberalo. Naša planéta podstupuje globálnu transformáciu.

Rýchly rast populácie a životnej úrovne, podmienenej rozvojom priemyselných odvetví založených na využívaní fosílnych palív, má dramatický dopad na životné prostredie. Zmena klímy, znečistenie ekosystémov a ďalšie environmentálne problémy sú tesne spojené s našimi postojmi a s našim konaním.

Otázky kvalitného životného prostredia sa týkajú aj športovej činnosti. Šport, športové súťaže, výstavba a prevádzka športových areálov a zariadení majú na životné prostredie rôzne dopady. Od nevýznamných vplyvov až po veľké škody, ktorých rozsah závisí od druhu športu a veľkosti podujatia. Šport a kvalitné životné prostredie sú nevyhnutnou a dôležitou súčasťou trvalo udržateľného rozvoja ľudstva na tejto planéte. Šport vychováva, vzdeláva, zabezpečuje duševný aj fyzický rozvoj človeka, pomáha uchovať mier, je dôležitou prevenciou proti násiliu a civilizáčnym chorobám.

Problematika životného prostredia sa stala kľúčovou otázkou aj olympijského hnutia. Už v roku 1972 pri príležitosti XX. letných olympijských hier v Mníchove olympijské hnutie začalo symbolickou iniciatívou. Národné olympijské výbory z celého sveta priniesli zo svojej krajiny stromček, ktorý zasadili v olympijskom parku. Počas hier XXV. olympiády v Barcelone v roku 1992 (na základe výzvy zo samitu v Riu de Janeiro) Medzinárodný olympijský výbor (MOV) vyzval všetky medzinárodné športové federácie a národné olympijské výbory, aby podpísali prehlásenie **Záruka pre Zem**. Zložky olympijského hnutia zaviazal príspeť podľa svojich najlepších schopností, aby sa Zem stala bezpečným a pohostinným domovom pre terajšie i budúce generácie. Po skončení XVII. zimných olympijských hier v Lillehameri v roku 1994, počas ktorých sa kládol osobitný dôraz na ochranu životného prostredia, prezident MOV podpísal dohodu o spolupráci s Environmentálnym programom Organizácie spojených národov (OSN) na vyvinutie spoločnej iniciatívy v tejto oblasti. Na XII. olympijskom kongrese v Paríži 1994 sa MOV prvýkrát zaoberal ekológiou a v záverečnom dokumente jednoznačne vyhlásil, že „nutnosť chrániť životné prostredie musí patriť medzi základné princípy Olympijskej charty“.

MOV deklaroval, že životné prostredie sa stáva popri športe a kultúre tretím nosným pilierom olympijského hnutia.

MOV už pred viac ako desaťročím vypracoval pre športové hnutie **AGENDU 21**. Tento pracovný dokument určuje cestu rozvoja životného prostredia v 21. storočí. Agenda 21 je praktickým a teoretickým sprievodcom rozvoja životného prostredia pre MOV, národné olympijské výbory, medzinárodné športové federácie, športovcov, trénerov, kluby a priateľov športu. Pod vlajkou olympijských kruhov myšlienka

rozvoja ochrany životného prostredia prináša do každého štátu našej planéty život. Oslovuje nespočetné množstvo mladých ľudí a je faktom, že pod jej vlajkou je zapojených do programu životného prostredia MOV viac krajín ako do programu životného prostredia OSN. Spoločný záujem vlád štátov, športových organizácií, ako aj samotných športovcov je uvedený v týchto bodoch:

- Staráť sa o udržiavanie kvality čistoty ovzdušia tak, aby vzduch, ktorú športovci dýchajú, neovplyvňoval ich zdravie.
- Staráť sa o udržiavanie základnej kvality vody tak, aby voda, ktorú športovci pijú, rieky a jazerá v ktorých plávajú, veslujú alebo surfujú, nepoškodzovala ich zdravie.
- Staráť sa o dodržiavanie základnej kvalitnej stravy a výživy tak, aby každý športovec mal možnosť a prístup k zdravej a kvalitnej strave.
- Staráť sa o udržiavanie zelene na starších i novovybudovaných športoviskách, v ich okolí a hlavne tam, kde je rýchly urbanistický rast miest.

Agenda 21 odporúča a navrhuje vládnym organizáciám zodpovedným za šport, aby sa projekty na rozvoj ochrany životného prostredia stali súčasťou ich programu podpory a plánu prioritných akcií. MOV vzhľadom na rôznorodosť členských krajín, ich klimatické a sociálne podmienky sa zameral na 3 hlavné oblasti rozvoja ochrany životného prostredia.

Členovia Komisie pre šport a životné prostredie SOV na pracovnom výjazde v lyžiarskom areáli v Čiernom Balogu

(1) zlepšenie sociálno-ekonomických podmienok

• Vzhľadom na plnenie poslania charty MOV „Vykonávať šport všade, kde ti to podmienky dovoľujú...“, sa Agenda 21 v menej rozvinutých ekonomických krajinách zameriava na zdravý vývoj jedinca, s cieľom zmeniť zlé zdravotné návyky prostredníctvom športu.

• MOV odporúča NOV vypracovať a uzatvoriť zmluvu o spolupráci s vládnu inštitúciou, v kompetencii ktorej je ochrana životného prostredia. Dohodnúť sa na spoločných akciách alebo projektoch zameraných na rozvoj ochrany životného prostredia s participáciou športovcov.

• Vychovávať a školíť športovú mládež v zdravotnej výchove, ktorá je prvoradou súčasťou športovej výchovy so zameraním na prevenciu, hygienu, výživu... atď.

• Zefektívniť vedomosti o pitnom režime a diétach. Podporovať školenia trénerov v týchto oblastiach. Spolupracovať s vládnymi organizáciami.

• Zamerať sa na propagáciu športových aktivít na vzduchu, v súlade s infraštruktúrou napomáhať školským zariadeniam. Získať priestor na realizáciu športových činností vonku.

• Dohliadať a podporovať národné športové organizácie, aby používali športové vybavenie, náradie a nástroje, ktoré neznečisťujú životné prostredie, sú recyklovateľné a vyrobené v súlade s ekonomizáciou použitia materiálu a energie.

• Získavať TOP športovcov pre reklamné kampane na zdravé produkty výživy a pre besedy o zdravej výžive.

• Na akejkoľvek športovej úrovni zabezpečovať pre športovcov vhodné, bezpečné a hygienicky nezávadné ubytovanie.

(2) rozširovanie a zapájanie hlavných športových skupín do rozvoja ochrany životného prostredia

• Podporovať rozvoj a vzdelávanie v dvoch prioritných skupinách určených MOV mládež a ženy (mladí ľudia tvoria 1/3 svetovej populácie).

• Podporovať a zapájať mladých ľudí do projektov rozvoja ochrany životného prostredia. Vzdelávať mladých ľudí teoreticky a prakticky.

• Získavať mladých ľudí ako dobrovoľníkov. Vytvoriť im možnosť vyjadriť sa k rozhodnutiam, ktoré sa ich týkajú.

• Agenda 21 podporuje participáciu žien v projektoch rozvoja ochrany životného prostredia ako súčasť globálnej

Súťažný film Envirofilmu 2008

Maleng - lovci hmyzu v Thajsku (Taliansko), autor: Claudia Pelz

Iný kraj, iný mrav, hovorí sa. Predsa len však našinec by asi nebol nadšený, keby sa mu na tanier dostal hmyz. Na severovýchode Thajska to však nie je nič nezvyčajné, ba dokonca miestni si bez hmyzu nedokážu život vôbec predstaviť. Ryža, základná potrava už sa rovno servíruje s oblohou z hmyzu, kozmetické prípravky sa bez neho tiež nezaobídu, o liečivách ani nehovoriac. Červené mravce pomáhajú liečiť malé kožné poranenia a ich hniedzdo má po rozdrvení povzbudzujúci účinok - poľnohospodári ho často používajú na občerstvenie pri práci na poliach. Talianský dokument môže naštrbiť našu dôveru v jedinečnosť tradičnej európskej stravy.

kampane MOV ženy a šport.

(3) manažment projektov a hľadanie vhodných zdrojov

- Podporovať zmenu športových pravidiel v prípade, že narúšajú životné prostredie.

- Nepodporovať výstavbu nového športového zariadenia na úkor rekonštrukcie doterajšieho športoviska.

- Personál zodpovedný za chod športoviska vzdelávať v problematike ochrany životného prostredia, bezpečnosti, používania materiálu, recyklovateľnosti.

- Zaoberať sa otázkami životnosti športového materiálu a jeho ďalšieho využitia.

- Propagovať športové materiály neohrožujúce zdravie a životné prostredie.

- Kontrolovať prepravu efektívnym využívaním pohonných hmôt. Minimalizovať množstvo nepoužitých potravín a maximalizovať používanie recyklovateľných materiálov.

- Podporovať národné akcie na ochranu vodných zdrojov, nepoužívať toxické látky v spojitosti so športovými aktivitami, minimalizovať hluk.

- Informovať o projektoch rozvoja ochrany životného prostredia všetky spolupracujúce organizácie a subjekty s národným olympijským výborom.

MOV stanovil environmentálne požiadavky aj pre organizovanie olympijských hier v mestách. Základným predpokladom pre úspešnú kandidatúru je, aby všetky štúdie a plány vzťahujúce sa na objekty a mikroštruktúru zahrňovali environmentálne zásady a parametre od začiatku kandidatúry. Kandidatúra musí zodpovedať zákonným normám, pravidlám a požiadavkám stanoveným s ohľadom na životné prostredie. Environmentálne zásady o architektúre, dizajne, tvári krajiny musia prispievať k harmonickému začleneniu olympijských hier do prírodného a kultúrneho prostredia. MOV zdôrazňuje osobitnú starostlivosť o okolitú komunitu, kultúrne pamiatky, chránené územia a druhy, mokrade, horské oblasti a iné zraniteľné miesta.

Aj Slovenský olympijský výbor (SOV) ako jeden z prvých národných olympijských výborov už 14. septembra 1994 zriadil komisiu pre šport a životné prostredie. Komisia spolupracuje s MOV a Európskym olympijským výborom (EOV). Činnosť komisie je vysoko hodnotená predstaviteľmi MOV a EOV. Zástupcovia komisie sa aktívne zúčastňujú na svetových a európskych konferenciách, ktoré poriadajú MOV, EOV a UNEP. Členmi komisie sú odborníci, ktorí posudzujú vplyvy na životné prostredie. Spolupracujú s investormi, prevádzkovateľmi športových areálov, organizátormi športových podujatí. Členovia komisie pravidelne vykonávajú obhliadku a kontrolu stavu športovísk počas veľkých športových

podujatí, po skončení pretekov a po letnej, resp. zimnej sezóne. Monitorujú priebeh výstavby a rekonštrukciu športových objektov.

Komisia pre šport a životné prostredie usporiada viacero celoslovenských konferencií a odborných seminárov s ekologickou tematikou pre športovcov, športových funkcionárov, investorov a prevádzkovateľov športových zariadení. Informuje v masmédiách športovú verejnosť o daniach v ochrane životného prostredia v oblasti športu nielen u nás, ale aj v zahraničí. Vydáva vzdelávacie

materiály s tematikou vzťahu športu a životného prostredia: Šport a životné prostredie – trvalo udržateľný rozvoj, AGENDA 21, Staň sa majstrom životného prostredia.

V roku 1977 vyzval MOV národné olympijské výbory, aby organizovali **Národné dni čistoty športovísk a rekreačných areálov**. Odvtedy SOV a jeho komisia pre šport a životné prostredie v spolupráci s ministerstvami životného prostredia a školstva, Slovenským zväzom telesnej kultúry, Združením technických a športových činností pravidelne organizujú toto podujatie, na ktorom sa zúčastňuje každoročne viac ako stotisíc ľudí. SOV bol jedným z prvých, ktorý sa prihlásil na pomoc Vysokým Tatram, ktoré 19. novembra 2004 postihla veterná kalamita, výzvou „Športovci na pomoc Vysokým Tatram“. Pomoc slovenskej športovej a olympijskej obce našim veľhorám pripomína pamätná tabuľa Olympijský les pri Tatranskej Lesnej, kde vyrastá nový les, ktorý nesie rovnomený názov **Olympijský les**.

V spolupráci so Štátnymi lesmi SR, Olympijskými klubmi SR, školami, za účasti popredných slovenských olympionikov, športovcov, funkcionárov, športových nadšencov a mládeže uskutočňujú v jarných mesiacoch brigády zamerané na výsadbu drevín a parkovej zelene nielen v priestoroch športových a rekreačných areálov v mestách a dedinách, ale aj vo voľnej krajine, lesoch a národných parkoch.

VII. svetová konferencia pre šport a životné prostredie

Medzinárodné snahy MOV pre zlepšenie životného prostredia a trvalo udržateľný rozvoj na našej planéte majú akceleračný charakter. Koncom minulého roku sa uskutočnila v Pekingu VII. svetová konferencia pre šport a životné prostredie, ktorú usporiadal MOV v spolupráci s UNEP a organizačným výborom letných olympijských hier v Pekingu (BOCOG). Konferencia pod názvom **From Plan to Action** sa zaoberala vzájomnými vzťahmi športu a životného prostredia, ktoré navzájom úzko súvisia. Problematika životného prostredia a trvalo

Olympionik, stříbrný medailista vo futbale z Tokia 1964 Anton Švajlen pri odstraňovaní kalamity na sánkarskej dráhe vo Vysokých Tatrách

udržateľného rozvoja si získava čoraz viac stúpencov nielen v laickej a odbornej verejnosti, ale aj medzi politikmi a športovcami.

Konferencia pod vedením predsedu komisie MOV pre šport a životné prostredie Pála Schmitta mala v doterajšej histórii jej konaní najvyššie zastúpenie. Asi 400 delegátov zastupovalo viac ako 80 národných olympijských výborov, 20 medzinárodných športových federácií, UNEP, vládne a vedecké inštitúcie, nevládne organizácie, zástupcov priemyslu zaoberajúcich sa environmentálnou problematikou, s ktorými MOV intenzívne a dlhodobu spolupracuje na zlepšení environmentálnych podmienok športového hnutia.

Na konferencii odznelo 50 odborných referátov zaoberajúcich sa najlepšimi skúsenosťami v problematike životného prostredia a športu v národných olympijských výboroch, medzinárodných športových federáciách, výrobcov športových produktov, ale aj samotných športovcov. Najväčšia pozornosť sa venovala environmentálnemu zabezpečeniu výstavby a samotnej organizácii usporiadania najbližších letných olympijských hier tzv. GREEN OLYMPIC VENUES v Pekingu. Na konferencii boli prezentované projekty a ich realizácia pri výstavbe štadiónov a športových areálov, olympijskej dediny, ale aj environmentálne zlepšenie celkovej mestskej infraštruktúry a dopravy v Pekingu. V projektoch sú zahrnuté štúdie EIA (posudzovanie vplyvov na životné prostredie), medzinárodné normy kvality ISO 14001, zdravotnícke normy WHO a i. Využívajú sa najnovšie environmentálne technológie v oblasti výstavby, úspore energií, dopravy, separácie, recyklovania a likvidácie odpadov, zabezpečeniu dostatku kvalitnej pitnej vody, znižovaniu produkcie imisíí a i. Čínski organizátori na základe 20 kľúčových ekologických projektov investovali do realizácie tzv. zelených olympijských hier 1,2 miliardy US dolárov. Environmentálny aspekt bol prezentovaný aj v prípravných projektoch usporiadateľských miest budúcich OH vo Vancouveri, Londýne a Soči, Majstrovstiev sveta vo futbale v roku 2010, Ázijských hier v roku 2014, hier Commonwealthu. Na záver účastníci konferencie vydali deklaráciu, ktorá obsahuje viaceré konkrétne výzvy a programy, v ktorých sa hlásia k zlepšeniu životného prostredia a trvalo udržateľnému rozvoju na našej planéte.

Ing. Juraj Bobula

predseda Komisie pre šport a životné prostredie SOV

Foto: autor

Športové štadióny v Pekingu boli postavené v súlade s ekologickými normami a štúdiami EIA